

дезінсекційних, дератизаційних робіт (на об'єктах ветеринарного контролю); ветеринарну практику;

б) Міністерство охорони здоров'я України (далі – МОЗ України) – медичну практику; проведення дезінфекційних, дезінсекційних, дератизаційних робіт (крім робіт на об'єктах ветеринарного контролю); переробку донорської крові та її компонентів, виготовлення з них препаратів тощо.

До цього переліку можна також віднести Національний банк України та Державну комісію з цінних паперів і фондового ринку, що ліцензує певні види діяльності на ринку цінних паперів (тобто підприємницьку діяльність з перерозподілу фінансових ресурсів за допомогою цінних паперів та організаційного, інформаційного, технічного, комунального й іншого обслуговування) у разі, якщо це основний вид діяльності.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України: Закон від 16 січ. 2003 р. № 436-IV. *Верховна Рада України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15/print>

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року»: Указ Президента України від 11 серп. 2021 р. №347/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>

3. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон від 02 берез. 2015 року № 222-VIII. *Верховна Рада України.* URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/22219#Text>

Шевченко Артем Валерійович,
начальник сектору військової частини
А0193 Міністерства оборони України

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Військові історики та дослідники професійної журналістики вважають, що перші професійні військові кореспонденти з'явилися під час Кримської війни 1854-1855 років. Росіянин Микола Берг вирушив до Севастополя і писав до часопису у Москві. З англійського боку облогу Севастополя висвітлював кореспондент Вільям Ховард Рассел, який набув великої популярності. Державам, які ведуть війни необхідна підтримка свого народу, а для цього людей потрібно інформувати про те, що відбувається. Чесне інформування це ще й створення довіри між урядом і громадянами, а вона критично важлива у важких ситуаціях.

З часом кількість журналістів збільшувалася. Під час російсько-турецької війни 1878 року при російській армії їх вже нараховувалося більше двох десятків, а під час російсько-японської війни в маньчжурських арміях побувало 102 російських кореспондентів і 38 іноземних. Збільшення кількості російських військових журналістів свідчить про особливу увагу навіть в авторитарній Росії до висвітлення своїх військових дій.

Під час Другої світової війни журналістів на фронтах було вже дуже багато, завдяки чому світ мав більш-менш об'єктивну картину подій.

У війнах другої половини ХХ століття значення військових кореспондентів значно зросло, оскільки результат війн часто суттєво залежить від суспільної думки країн, що воюють та їх союзників.

Сьогодні, в епоху гібридних воєн, інформаційна компонента є невід'ємною частиною ведення бойових дій на всіх рівнях. Інформаційну складову враховують при плануванні воєнних операцій – від підготовки та формування громадської думки на певних територіях до цілеспрямованих інформаційно-психологічних спеціальних операцій (ПСО). Як приклад, можна навести спецоперацію «Буря в пустелі» (1991). Це військова операція, санкціонована ООН, Багатонаціональних коаліційних сил на чолі з США, що була складовою частиною війни в Перській затоці 1990 – 1991 років, під час якої проводилися воєнні дії проти Іраку, що окупував сусідню державу Кувейт у серпні 1990 року, а згодом анексував її територію. Уся спецоперація велася практично в прямому ефірі. Це спричинило, крім забезпечення підтримки війни у середині США, свого роду тиск на ворога і його деморалізація.

З 24 лютого 2022 року триває велика повномасштабна війна на території України. Це класична, агресивна, загарбницька війна з захопленням територій, що розпочата великою армією сто сорока мільйонної країни із ядерним потенціалом, яку раніше вважали за силою другою армією світу, проти так само повноцінної армії, хоч і у декілька разів меншої за розмірами і потенціалом сорока мільйонної країни, яка добровільно позбулася своєї ядерної зброї у 90-х роках минулого століття.

За усіма нормами міжнародного права Україна та її народ ведуть захисну, справедливу війну. Саме тому українська армія набагато більш мотивована, адже вона захищає свій народ і свою землю.

За своєю інтенсивністю, масштабами театру військових дій, кількістю видів зброї та військової техніки, які застосовуються сторонами, за кількістю жертв серед військових і цивільних, - тільки Друга світова війна була більшою і страшнішою у всьому світі.

У таких умовах вкрай важливо, щоб міжнародна підтримка й коаліція іноземних країн-союзників України була сформована, не слабшала, а навпаки тільки міцнішала. Зокрема, й завдяки тому, що роблять журналісти на своєму інформаційному фронті. Це важливо, оскільки робота світових медів на свою іноземну аудиторію - це фактичний вплив на іноземних платників податків, які, у свою чергу, впливають на своїх політиків. Саме тому військово-політичне керівництво України виправдано, переконливо і якісно працює із провідними західними мас-медіа. Окрім того, протягом 2022 року у глобальному сенсі у світі не відбувалося нічого такого, що могло більше привернути увагу міжнародної аудиторії, ніж наша війна.

Саме тому, з початку повномасштабного вторгнення РФ до України було прийнято цілу низку законодавчих норм, підзаконних нормативно-правових актів та рекомендацій, які регулюють роботу журналістів під час війни. До них можемо віднести:

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Він дозволяє військовому командуванню та військовим адміністраціям (там, де вони створені) у період воєнного стану «регулювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, роботу постачальників електронних комунікаційних мереж та/або послуг, поліграфічних підприємств, видавництв, телерадіоорганізацій, телерадіоцентрів та інших підприємств, установ, організацій і закладів культури та засобів масової інформації, а також використовувати місцеві радіостанції, телевізійні центри та друкарні для військових потреб і проведення роз'яснювальної роботи серед військ і населення; забороняти роботу приймально-передавальних радіостанцій особистого і колективного користування та передачу інформації через комп'ютерні мережі», а також «у разі порушення вимог або невиконання заходів правового режиму воєнного стану вилучати у підприємств, установ і організацій усіх форм власності, окремих громадян електронне комунікаційне обладнання, телевізійну, відео- і аудіоапаратуру, комп'ютери, а також у разі потреби інші технічні засоби зв'язку» [1].

2. Наказ головнокомандувача Збройних сил України Валерія Залужного «Про організацію взаємодії між Збройними силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану» від 3 березня 2022 року [2]. У ньому є алгоритм взаємодії з медіа для військових та перелік інформації, яку не можна розголошувати. «Детектор медіа» опублікував докладний аналіз цих заборон, підготовлений експертом Дмитром Золотухіним разом з роз'ясненнями Генштабу. Додатками до цього наказу є порядок акредитації представників ЗМІ та правила роботи медійників у зоні бойових дій [3].

3. Низка вказівок і рекомендацій від військового командування мали форму пам'яток і неофіційних закликів. У більшості випадків вони з'являлись як реакція на певні конфлікти чи надзвичайні події. Наприклад:

- пам'ятка про висвітлення роботи оборонних підприємств;
- заклик не називати координати влучання російських ракет і снарядів;
- прохання не публікувати персональні дані українських військових;
- заклик не розголошувати інформацію про військовополонених;
- сформовано правила зйомок у лікарнях під час воєнного стану;
- рекомендації щодо правильного позначення службових автомобілів;
- заборона називати види зброї, з яких українські війська вражають цілі;
- заклик не розголошувати точні цифри втрат української армії тощо.

4. Оприлюднено «Спільну заяву Міністерства культури та інформаційної політики України, Міністерства оборони України та Медіаруху». У ній йдеться про результат домовленостей про ембарго на поширення інформації, а саме: «зادля дотримання всіх необхідних безпекових умов журналісти можуть збирати інформацію на місцях відразу після обстрілів. При цьому, дозволяється оприлюднення зроблених фото та відео представниками ЗМІ щодо подій на місці ведення бойових дій по завершенню 12 годин для військових об'єктів та через 3 години – для цивільних об'єктів» [4].

5. Рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про нейтралізацію загроз інформаційній безпеці держави» [5] і «Щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану» [6] ухвалені 18 березня 2022 року. Згідно з першим рішенням, компанія «Зеонбуд» — оператор цифрового ефірного телебачення Т2 працюватиме в особливому режимі «у складі Концерну радіомовлення, радіозв'язку та телебачення». Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, концерн РРТ та «Зеонбуд» мають забезпечити:

- «стале функціонування об'єктів цифрового ефірного мовлення та безперебійну трансляцію телевізійних каналів в МХ - 1, -2, -3, -5;
- цілодобовий моніторинг ефірної мережі, обладнання головної станції мультиплексування, супутникових та наземних каналів зв'язку;
- резервування супутникових каналів доставки програм та обладнання головної станції мультиплексування;

- резервну доставку телеканалів до цифрових передавачів із залученням альтернативного оператора супутникового зв'язку».

Згідно з другим рішенням, «в умовах воєнного стану реалізація єдиної інформаційної політики є пріоритетним питанням національної безпеки, забезпечення якої реалізується шляхом об'єднання усіх загальнонаціональних телеканалів, наповнення яких складається переважно з інформаційних та/або інформаційно-аналітичних програм, на єдиній інформаційній платформі стратегічної комунікації – цілодобовому інформаційному марафоні "Єдині новини #UАразом"». Виконання цього рішення рекомендують Національній раді з питань телебачення і радіомовлення. Одним із його наслідків стало відключення цифрового ефіру Т2 трьома інформаційним каналам, які пов'язують із Петром Порошенком і «Європейською солідарністю».

6. Закон України «Про внесення змін до статті 114-2 Кримінального кодексу України щодо удосконалення відповідальності за несанкціоноване розповсюдження інформації про засоби протидії збройній агресії росії», ухвалений 1 квітня 2022 року. Цим законом запроваджено кримінальну відповідальність за «несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану».

7. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність», ухвалений 3 березня 2022 року. Покарання, зокрема, загрожує тим, хто займається «інформаційною діяльністю» в інтересах окупантів. Щоправда, карають за цим законом лише за діяння після його ухвалення.

8. Закон України «Про надання додаткових гарантій захисту журналістам, які працюють у районах ведення воєнних (бойових) дій», який набув чинності 1 серпня 2022 року. Відповідно до нього ЗМІ зобов'язані забезпечувати своїх працівників засобами захисту від уражень вогнепальної зброї, осколкових уражень, а також медичними аптечками. Крім того, вказаний закон передбачає обов'язкове страхування журналістів коштом роботодавця на випадок поранень під час висвітлення перебігу війни та подій на окупованих територіях.

Є також випадки не обмеження, а навпаки розширення можливостей. Так, 23 березня 2022 року Національне агентство України з питань державної служби у відповіді на лист Державної екологічної інспекції України офіційно дозволила держслужбовцям (серед яких є й медійники) вживати фразу «русский военный корабль, иди на х*й».

Разом з тим, розуміємо, що за умов швидкозмінної обстановки на фронті оперативність інформації інколи виходить на перше місце, випереджаючи навіть її достовірність. З погляду військових це неприпустимо. Справді, публікація чутливої інформації, такої як місце розташування частини, фото позицій чи техніки заради збільшення кількості переглядів певного сайту вже не раз і не два призводили до трагічних наслідків, адже ворог міг вдарити більш прицільно. Ворожі фахівці з кібервійн активно моніторять соціальні мережі, нерідко отримуючи свіжу інформацію від постів у соцмережах. Окрім того, є чимало комп'ютерних програм, що дозволяють виявити та прив'язати до місця практично будь-яку локацію, яка потрапила на фотографію, де є помітні будівлі чи природні об'єкти навіть без геотегів.

Однак, при висвітленні бойових дій зазвичай від моменту отримання журналістом інформації до публікації в медіа проходить певний час і оперативна обстановка може змінюватися. Натомість, публікація з місця боїв у соцмережах може дати ворогу важливі дані. Також мало ймовірно, що нашим військам зашкодить загальна інформація оприлюднена у ЗМІ, наприклад за яким напрямком вже здійснена атака. Адже ворог це вже знає швидше ніж журналісти не кажучи вже про читачів і глядачів медіа.

Окрім того, за відсутності достовірної інформації у своїх ЗМІ громадяни починають активно моніторити ворожі.

Відтак і закордонні журналісти і їхні українські колеги, які працюють на міжнародну аудиторію, роблять колосальну роботу.

Щодо роботи в умовах воєнного стану української журналістики все просто. Потрібно з'ясувати: чи те, що робить журналіст, пришвидшує і наближає перемогу, чи навпаки – гальмує і віддаляє. Найсерйозніший виклик – це та жорстка реальність, у якій ми зараз є. Реальність втими від війни, морального піднесення від перемог та звільнення нашої землі від ворога та відповідно завищених очікувань швидкого переможного завершення війни. Через це у суспільстві збільшується кількість тих, хто вважає, що перемога вже не за горами, що вона вже стоїть за дверима й чекає, але це не так. Ми ще не перемогли.

Зважаючи на викладене, вважаємо, що під час висвітлення військових подій в Україні журналісту важливо розуміти, чи матеріал, який він зробив, спонукає суспільство бути готовим до перемоги та докласти до неї зусиль? Чи на потужну мобілізацію ворога ми зможемо відповісти своєю потужною мобілізацією? Важливо, щоб після кожного журналістського матеріалу в суспільстві зростала кількість тих, хто готовий піти служити, допомагати тим, хто служить, та в будь-який інший спосіб хоче наблизити перемогу.

Саме тому потрібно створювати матеріали таких жанрів, які надихнуть цивільних людей боротися за перемогу. До них відносимо і

своє патріотичне військове кіно, і хороші авторські документальні фільми, і якісні репортажі з героями, на яких хочеться бути схожими тощо.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану», інтернет ресурс URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

2. Наказ головнокомандувача Збройних сил України Валерія Залужного «Про організацію взаємодії між Збройними силами України, іншими складовими сил оборони та представниками засобів масової інформації на час дії правового режиму воєнного стану», інтернет ресурс URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/nakaz_73_zi_zminamu.pdf

3. Редакційна стаття з сайту «Детектор Мадія», інтернет ресурс URL: <https://detector.media/infospace/article/197755/2022-03-22-genshtab-rozasnyv-pravyly-oberezhnosti-z-poshyrennyam-informatsii-golovni-pytannya-ta-vidpovidi/>

4. Редакційна стаття з сайту «Детектор Мадія», інтернет ресурс URL: <https://detector.media/community/article/198736/2022-04-27-spilnazayava-ministerstva-kultury-ta-informatsiynoi-polityky-ukrainy-ministerstva-oborony-ukrainy-ta-predstavnykiv-zmi/>

5. Указ президента України №151/2022 «Про рішення ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року "про нейтралізацію загроз інформаційній безпеці держави"», інтернет ресурс URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1512022-41757>

6. Указ президента України №152/2022 «Про рішення ради національної безпеки і оборони України від 18 березня 2022 року "щодо реалізації єдиної інформаційної політики в умовах воєнного стану"», інтернет ресурс URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1522022-41761?fbclid=IwAR0C-NehSa0M5SFf0sEilWMQdkFqIPiQZo39VHsvTxc6rdhd7WrM14MUQk>

Набієв Ботір Пардаєвич,

аспірант Науково-дослідного інституту публічного права

ДО ПИТАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ОБУМОВЛЕНОСТІ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Соціальну зумовленість норми закону про кримінальну відповідальність в основному трактують як відповідність такої норми суспільним потребам. У зв'язку з різницею у характері явищ і видах, що детермінують кримінально-правову заборону, фактори, які зумовлюють прийняття та існування відповідної кримінально-правової